

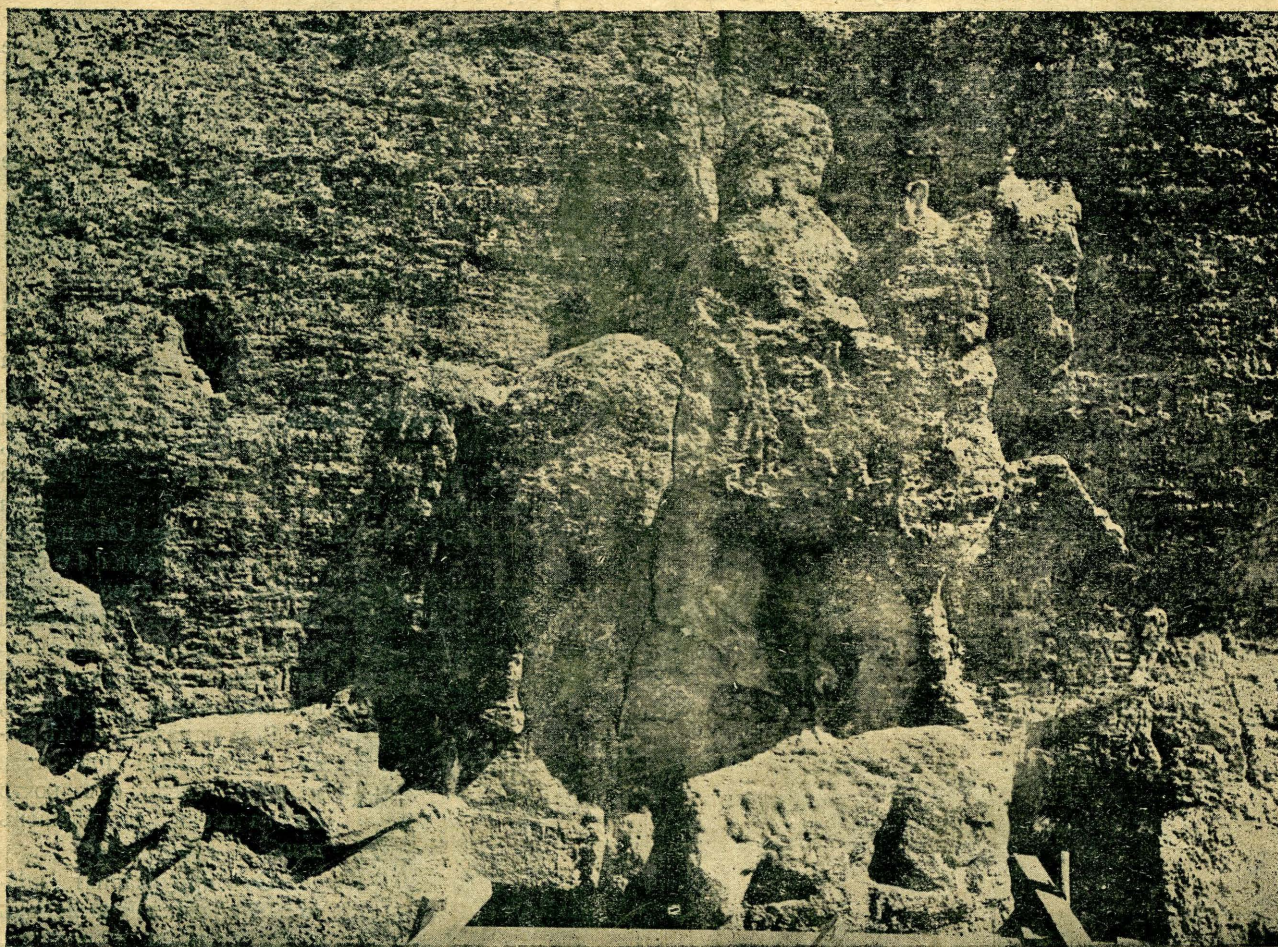
Български туристически съюз
ЦЕНТРАЛЕН СЪВЕТ

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Година XVII.

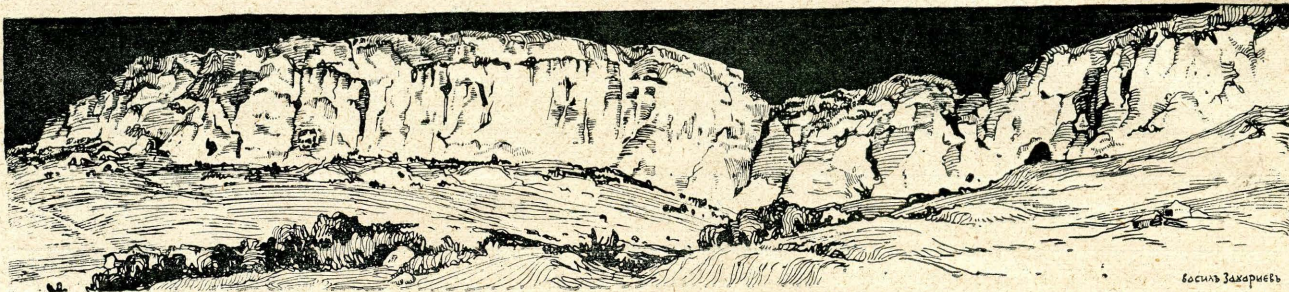
Мартъ — 1925.

Книга 3.

фот. Г. Трайчевъ

МАДАРСКИЯ КОННИКЪ

Мадарскитѣ скали.

Василь Захариев

МАДАРСКИЯТЪ КОННИКЪ — ПАМЕТНИКЪ НА ПРАБЪЛГАРСКОТО ИЗКУСТВО

Източно отъ с. Мадара (Шуменско) въ единъ жгълъ на скалитѣ на платото се намира голѣма полукръгла пещера, отъ която изтича изобилень, студенъ изворъ. Това прикрито и удобно за поселение мѣсто съ хубавъ изгледъ къмъ плодородната Шуменска околностъ, е привличало човѣка още отъ най-старо време. Действително при разкопкитѣ, които се извършиха миналото лѣто въ и надъ пещерята, се установи, че тукъ човѣкътъ е живѣлъ още въ времето на новокаменния периодъ. Въ историческо време мѣстността е била заселена отъ *Кробизитѣ*, които принадлежатъ къмъ гетската група на тракийскитѣ племена. Въ римско време въ пещерата при извора, който и до днесъ се смѣта като лѣковитъ, е съществувало светилище, отъ което ни сж запазени нѣколко оброчни релефи съ образи на Херакла, нимфитѣ, тракийския конникъ-херой и пр. И въ византийско-славянско време селището е било обитавано; най-после тука, въ близко съседство съ столицата си Абоба-Плиска, се установили

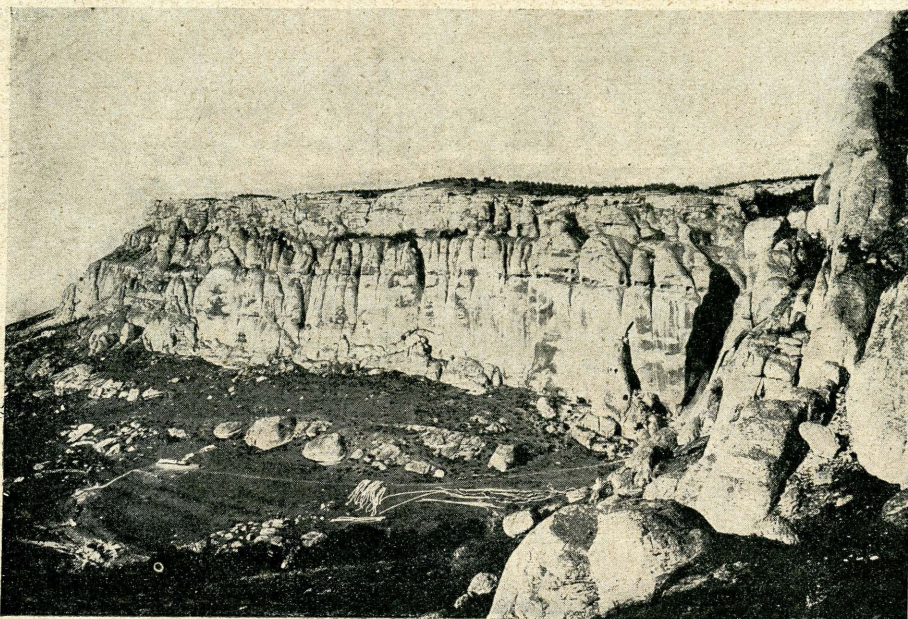
прабългаритѣ, отъ които ни сж останали най-важни паметници.

При разкопкитѣ, за които споменахме по-горе между друго се откриха зидове, които могатъ да се поставятъ въ тѣсна връзка съ абобскитѣ постройки. Въ платото надъ пещерата се е намирала старобългарска крепостъ, близо до която се издигатъ две голѣми могили. Обаче най-интересниятъ и най-важниятъ паметникъ, който привлича тукъ вниманието ни, това е прочутиятъ скаленъ релефъ на конникъ, за който ще говоримъ въ следнитѣ редове.

Мѣстото, дето е издълбанъ релефътъ лежи приблизително въ срѣдата на скалата, която ограничава Мадарското възвишение откъмъ северъ. На това мѣсто скалата е изпъкнала и дава сравнително най-удобна плоскостъ за образа и надписа. Въ горнята вдълбнатина на тая плоскостъ е изваянъ релефътъ и частъ отъ надписа, а въ долната — останалата частъ отъ надписа. Релефътъ заедно съ надписа заема една площъ отъ ок. 50 кв. метра. Сега полето

на надписа и релефа е пропуканъ съ голѣми пукнатини, които сж произлѣзли навѣрно следъ създаването на паметника. Буквитѣ на надписа, както и образитѣ, сж били намазани съ нѣкаква червеникава цементава материя, следи отъ която сж запазени до днешень день.

Отъ проучванията, които се направиха напоследъкъ върху релефа и надписа, може да се смѣта за установено, че ние имаме предъ себе си единъ паметникъ въздигнатъ отъ мощния български князь Омортагъ за споменъ на баша му Крумъ. Тукъ страшниятъ български ханъ Крумъ е изобразень яхналъ съ изправено тѣло върху своя жребець, който

Скали при Мадара

фот. Г. Трайчевъ

съ обърната към зрителя глава крачи съ тържествен ритмичен ход към дясно. Главата на конника е много разрушена, та не може да се каже, дали той е гледал към прободения от копие то лъв, който се е свил в агония съ вдигната нагоре опашка под краката на коня, или пък погледа му е бил насочен напред. В дясницата си конникът държи повод на коня, а съ вдигнатата си нагоре лъвица — четиристранна чаша. Той има дълга коса, която пада върху раменетъ му. Въроятно е, че е имал и брада. Дрехата му е била широка и надиплена, съ широки ръкави; тя достига близо до надъ колънетъ му. Сега се установява сжщо, че конникът не е носил дълго копие, а е убил лъва съ хвърлено късо копие. Задъ жребеца тича хрътката на княза, представена съ необикновенъ замахъ и живостъ. Изобщо паметникътъ, макаръ да е пострадалъ много отъ атмосферното влияние, и днесъ поразява зрителя съ своята величествена монументалностъ, живостъ и реалностъ. Безспорно той е творение на художникъ съ широко схващане и майсторска ръка.

Преди да се проучи по-основно нашиятъ паметникъ, бѣше изказано мнение, че той представя тракийския херой-конникъ, образа на който ни даватъ стотици релефи, намѣрени на разни мѣста въ България. Това мнение днесъ вече не може да се поддържа. Релефитъ на тракийския херой се отличаватъ отъ мадарския конникъ между другото и по това, че въ тѣхъ лъвътъ се явява като помощникъ на конника въ лова, а въ Мадарския релефъ лъвътъ е убитъ отъ конника.

Чужди и наши учени, напр. Стржиговски, А. Протичъ, Б. Филовъ, К. Шкорпилъ, които въ по-ново време сж се занимавали сж нашия паметникъ, сж изказали мнѣние, че той по форма и техника, може да се сближи съ скалнитъ релефи на Сасанидитъ (227—635 г. сл. Хр.) въ Персия, а пъкъ Протичъ и съ сасанидскитъ сждове предимно. Това е много въроятно, защото още унгарскиятъ ученъ Х. Вамбери бѣше изтъкналъ, че турскитъ племена въ областитъ на северъ отъ Каспийско море и Понта сж приели отъ Сасанидска Персия известни културни елементи, които тѣ сж занесли въ новитъ си отечества. Въ Сасанидскитъ сребърни сждове сжщо срѣщаме борба на конникъ съ лъвъ и възможно е, че тия сюжети сж повлияли и при създаването на нашия паметникъ.

Сасанидскитъ скални релефи служатъ за прослава на царя. Въ много отъ тѣхъ сж изобразени на коне единъ срещу другъ царь и богътъ Ормуздъ,

при което царьтъ приема отъ бога пръстенъ, символъ на царската властъ. И нашиятъ релефъ преследва сжщата цѣль: да се възвеличае и прослави българскиятъ ханъ Крумъ. Той държи въ лъвата си ржка чаша, която споредъ изследванията на спомнатия ученъ Х. Вамбери, у турско-татарскитъ народи се е смѣтала като символъ на царската властъ.

Свещения характеръ на чашата изпква и въ

Скали при Мадара

фот. Г. Трайчевъ

единъ отъ сждоветъ на съкровището, намѣрено въ Nagy Szent Miklos въ Унгария, което днесъ се смѣта като прабългарско; върху тоя сждъ е изобразена грабната отъ орелъ гола жена, която му поднася да пие отъ една плоска чаша. Едва ли може да има съмнѣние, че орелътъ персонифицира върховния небесенъ богъ, комуто се поднася свещено питие. Днесъ вече можемъ да приемемъ съ сигурностъ, че представата за върховната властъ, дадена

Кана от старобългарското съкровище

на княза от Бога на небето, е съществувала у прабългаритѣ; това се доказва и от надписа на релефа, както ще видимъ по-долу.

Особно внимание заслужава копието, съ което е прободенъ лъвътъ. Надъ острието, което е забито въ тѣлото на звѣра, се вижда лента, съ която е превързана конска опашка. Значи тука имаме едно късо копие, снабдено съ знаме; и тука имаме близка успорица съ образа върху единъ сждъ отъ споменатото по-горе прабългарско съкровище; тамъ е изобразенъ конникъ съ ризница и шлемъ, който носи на рамото си късо копие, на горната частъ на което е прикрепено малко знаме. Това важно обстоятелство, което изтъкна Проф. Г. Фехеръ, окончателно установява прабългарския характеръ на нашия релефъ, понеже ние знаемъ отъ други писменни свидетелства, че прабългаритѣ сж имали като знаме конска опашка. Едва ли е нужно да се отбележи, че то хвърля нова свѣт-

лина и върху съкровището отъ Nagy Szent Miklos.

Споменахме вече по-горе, че конникътъ има дълга коса. И това не противоречи на сведенията, които имаме за косата у разнитѣ турски народи. Така напр. за аваритѣ знаемъ, че носѣли дълги коси. Сждо и отъ китайскитѣ извори узнаваме, че старитѣ турци имали обичай да носятъ дълги коси. Можемъ сждо да приемемъ, макаръ че главата на коника е много разрушена, че той е ималъ брада и мустаци, което сждо не противоречи на обичаитѣ у турскитѣ народи; известно ни е напр. за печенезитѣ, че се отличавали съ гжста коса и брада.

За обувката на конника нищо не може да се каже, защото долната частъ на крака е разрушенъ; обаче отъ положението на бедрото би могло да се извади заключение, че кракътъ му се е опиралъ на стреме. Отъ запазенитѣ следи се вижда, че седлото на коня е имало подопашникъ.

И тъй, нашиятъ релефъ изобразява българския князь Крумъ въ тържествена поза предъ върховния богъ съ символа на властта, дадена му отъ последния: убитиятъ отъ него лъвъ символизира неговата сила и неустрашимостъ.

Съ това, така да се каже, се дава и реаленъ изразъ за името на самия владетель: както е известно *Крумъ* се обяснява съ турската дума *корумъ*, *курума*, което значи „власть“, „управление.“

Остава ни да кажемъ нѣколко думи и за грцкия надписъ, който е издълбанъ отъ дветѣ страни на релефа и надъ него. По-голѣмата частъ отъ него е изчезнала. Ако би билъ запазенъ цѣлъ, тоя надписъ съ право би могълъ да се нарече царъ на старобългарскитѣ надписи и би могълъ да се сравни съ прочутия Анкирски паметникъ, който съдържа

Скали при Мадара

фот. Г. Трайчевъ

политическия отчетъ на императора Августа. Тогава ние бихме разполагали съ единственъ по рода си документъ, който би представялъ адекватенъ изразъ за величието и мощта на прабългарскитъ ханове. Сега ние трѣбва да се задоволимъ съ малкото, което ни е запазено отъ него.

Отъ запазенитъ остатъци на надписа може да се установи, че въ първата му часть е ставало дума за дѣлата на Крума, въ втората часть — за подарѣцитъ, които той раздавалъ на боляритъ си; въ третата часть — за отношението между Крума и Омортага, а въ последната — за семейнитъ отношения на Омортага.

Съ остроумна анализа и допълнение на запазенитъ части отъ грѣцкия надписъ г-нъ Фехеръ успѣ да установи, между друго, че била спомената и борбата между Крума и Никифора (811 г.); говори се и за императора Леона, когото Крумъ нападналъ въ 813 год. Тука Крумъ се нарича „поставенъ отъ Бога князь“, което е точенъ преводъ на прабългарския терминъ. Въ тая честь на надписа се споменува три пѣти *Кавханътъ Кисинасъ* (прабългарско име!): г. Фехеръ установява, че Кисинасъ е билъ братъ на Крума, когото той оставилъ да обсажда Одринъ. Споменува се сѣщо и превземането на тоя градъ отъ самия Крумъ; после се говори за нѣкакво угощение или поменъ (на прабългарски: *есметеме*) което далъ Кисинасъ, може би по поводъ на смъртта на Крума.

Въ втората часть на надписа се говори, че Крумъ нѣколко пѣти давалъ подарѣци въ жълтици (*хриса*); тука може да се установи и прабългарското име *Найманъ*, комуто Крумъ правилъ подарѣкъ. Но особено важно е, че тука е дадена и годината, въ която Крумъ се качилъ на прѣстола, и то въ прабългарското лѣточисление (*теку-сектемъ 803/804 г.*) Споменува се сѣщо и за нѣкакво угощение дадено на Крума, и за „мѣстности извънъ границитъ“.

Въ долната срѣдна часть на надписа се казва, че Крумъ далъ на Омортага титлата *Канаръ* (сѣдийска длѣжностъ). Въ последната часть Омортагъ, както казахме, говори за семейнитъ си отношения (тука се споменува и Звиница); а може би е ставало дума и за погребението на Крума.

Отъ гореизложеното е ясно, че Мадарскитъ релефъ и надписъ трѣбва да се смѣта, покрай ос-

татѣцитъ отъ прабългарската култура въ Абоба като единъ отъ най-важнитъ паметници за нашата история. Той наистина заслужава най-обстойно и най-внимателно проучване отъ страна на нашитъ историци. Нѣщо повече: той заслужава да стане по-известенъ и на широкитъ слоеве на нашето общество. За това не малко могатъ да допринесатъ и

Скали при Мадара

фот. Г. Трайчевъ

нашитъ туристи, ако обикнатъ величествената, хубава Мадарска мѣстностъ и я посѣщаватъ по-често. Мадара трѣбва да стане едно отъ светилищата на българската старина, съ което ние можемъ да се гордеемъ и да се похвалимъ, защото въ цѣла Европа ние напраздно търсимъ другъ подобенъ паметникъ.

Проф. Гаврилъ И. Кацаровъ.

ПОДЪ СКАЛИТЪ НА МАДАРА

Само единъ мигъ се показа още червената свѣтлина на отминаващия влакъ въ завоя, шумътъ заглъхва бавно и около малката спирка зацарува пакъ мълчанието и тишината.

Стоимъ въ дрезгавината на кржстопята всрѣдъ селото и се взираме на изтокъ. Предъ насъ се издигатъ редица стройни тополи, унесени още въ сутрѣния полумракъ. По тѣхъ не трепва ни листецъ. Като въ далеченъ фонъ се прозиратъ презъ стволитѣ имъ чувовнитѣ скали, ту обляни въ лунния блѣсъкъ, ту помрачени отъ сѣнки, които се гонятъ, преливатъ се едни въ други, застояватъ се нѣкжде по канаритѣ и после изчезватъ.

Глухъ и безлюденъ е сега селския пжтъ. Мадара още спи. А есенъта се вече чувствува. Огдавна е отлѣтелъ птичия свѣтъ, огдавна е заглъхнала всѣка пѣсенъ. И шурцитѣ, които тукъ съ хиляди оживяватъ полето и скалитѣ и тѣ сж замлъкнали. Дочува се само още бухалтъ, този вечѣнъ самотникъ и нощенъ обитателъ на канаритѣ.

Минаваме покрай една чешма, събуждаме едно ято гъски, налегали мирно на прашния пжтъ и излизаме отъ селото. Чува се вече отъ далечъ плѣсъка на вода, заграбена отъ голѣмо воденично колело която се издига нагоре за да се спустне наново въ улея.

Настигае втора воденица, после завиваме на лѣво и право къмъ скалитѣ.

Чакаме да съмне. Другарьтъ ме дръпва и ми сочи нѣщо въ полето. Тамъ низко подъ насъ бѣ се образувало езерце отъ мъгла. Колкото по съмваше, толковазъ това езерце растеше, брѣговетѣ му вече достигаха до насъ. Съ изгрѣването на слънцето, малкото това мъгливо море се развълнува, грамаднитѣ му вълни се простиратъ вече до насъ, тѣ се разкъсватъ, ние сами потъваме въ тѣхъ. Вълнитѣ достигатъ до скалитѣ, блѣскагъ се яростно и пакъ се поръсватъ. Чудно, като че ли сме попаднали въ нѣкакво море и едва прозираме на горе свѣта. Надъ насъ ту се мерне нѣкоя скала, ту черната сѣнка на орелъ. А тукъ е тѣхното царство. Издигатъ се тѣ рано сутринъ високо, виятъ се известно време надъ скалитѣ и после отлитатъ. Щастливци! Тѣ днесъ може би ще зърнатъ Балкана, тракийската равнина и далечнитѣ Родопи, нѣкои може би ще приплескатъ криле и по брѣговетѣ на Дунава, а когато наклони слънцето на западъ тѣ всички ще се върнатъ тукъ, въ роднитѣ имъ царствени скали, дето никой не ще може да надникне въ тѣхнитѣ гнѣзда. Орлитѣ нѣкога сж се наброявали тукъ съ стотици, за тѣхъ разправятъ и стари пжтешественици, но сега човѣкътъ ги дебне постоянно, изстребва ги, и не ще мине много време и тѣ съвсемъ ще изчезнатъ, ще остане само бухалтъ. А прибере ли се и водата въ водопроводи за околнитѣ села, долинката съвсемъ ще опустѣе. Ще заприлича на нѣкоя мъртва долина отъ пустинята и тогава напраздно ще се вслушвате да доловите и

най-малкия шумъ отъ изворно поточе. А нѣкога този кжтъ ще да е билъ гжсто населенъ, пжтечки сж се увивали като змии нагоре, и върховетѣ на дърветата сж се стремили да надминатъ канаритѣ. Защото нѣкога тукъ само водата и гората сж привличали и приютвали хората. Изчуканитѣ високо въ скалитѣ гробни дупки ни сочатъ на хилядилѣтия, а ловния рогъ на царетѣ отъ Плиска изглежда че е огласявалъ нѣкога тукъ цѣлата околностъ.

Какви величествени природни паметници, какви величествени естествени гробници! И великия Ханъ Омортагъ не напраздно заповѣдалъ да изчукатъ високо въ канаритѣ образа на баща му — Крумъ, яхналъ на жребецъ, съ погледъ устременъ къмъ планинитѣ на югъ, като че ли всѣки мигъ е готовъ да полети и догони противника си. Кой знае дали нѣкжде изъ тѣзи скали не се криятъ и самитѣ му тленни останки! А подъ конника е изчуканъ и надписъ, царъ на надписитѣ отъ онова време, съ описание дѣлата на Крума, но за жалость твърде много разрушенъ отъ времето и вѣковетѣ.

Азъ мисля и гледамъ ту мощната фигура на конника, ту равнината къмъ Абоба, дето нѣкога сж блѣстели бѣлитѣ дворци, дето е кипялъ животъ, — центъръ на култура, къмъ който сж се насочвали кеврани и посолства отъ далечния изтокъ и западъ. Само по даденъ знакъ вихрената и прочута българска канница е била готова да напустне земляния валъ и да се понесе презъ урви и долини. Но отъ тогава е изтекло цѣло хилядолѣтие, изчезнало е това поколение, разрушени сж кули и гробници и сега кротичко почиватъ тукъ подъ скалитѣ чарда говеда.

Цѣлъ день скитамъ, провирамъ се изъ дупкитѣ изкачвамъ се по стрѣмната котешка пжтека чакъ горе на скалитѣ. Отъ тукъ, казатъ, се виждало морето въ ясни дни. Морето не можахъ да видя, но предъ менъ ясно личатъ голѣмитѣ крепостни валове около Абоба, които сж хвърлили сега, дълбока сѣнка.

Слънцето се издига все по-високо и по-високо Мъглата е разкъсана, стопена и разгонена къмъ планинитѣ. Отдѣлни облачета едва се долавятъ скрити на хоризонта. Надъ полето пакъ настѣпва хубавъ есененъ день. Топло е като презъ пролѣтъ, но сега вѣе нѣкаква самота около мане. Напраздно се взираме въ пропастьта, напраздно искаме да доловя нѣщо, което огдавна е преминало.

Презъ полето преминава конникъ, задъ него се вие струя прахъ, но всичко скоро се скрива пакъ въ педината и се загубва.

Седя между скалитѣ, гледамъ планинитѣ, полето, града въ далечината, подъ краката ми се ронятъ и падатъ камъчета въ пропастьта, слушамъ какъ тѣ скачатъ и се удрятъ по стрѣмнитѣ ѣ стени, съ шумъ се понасятъ и изчезватъ надолу.

Само следъ мигъ и наоколо ми настѣпва пакъ тишина и есенна самота.

Ив. Варджиевъ.

ПРОЛЪТЪ

Морето дишаша широко въ крайбръжния пѣськъ. Дълбоко къмъ хоризонта тъмната му синевина бѣше набраздена съ морави преливи, които идваха къмъ брѣга, назабелѣзано ставаха яркозелени, сетне сини, сребристи, издигаха се, покриваха се съ бѣли, огнени гребени, помжтѣваха и плавно и гордо се хлѣзгаха по плажа.

Наоколу почти нѣмаше хора. Само тукъ-тамъ влюбени двойки. Омаянъ отъ шума на морето и отъ неуловимия миризъ на едва що напѣпилитѣ дървета, азъ ги следѣхъ разсѣяно и безучастно. Но една отъ тѣхъ наближи моята скамейка и ме стресна.

Двамата вървѣха бавно и предпазливо, сѣкашъ носѣха нѣщо скъпоценно и чупливо: момъкътъ далечъ отъ момата. И сѣ пакъ изглеждаше че тѣ сж много близо единъ отъ другъ. Всѣко движение на единия се отекваше въ другия още по-пълно и по-завършено, всѣки погледъ срещаше веднага ответенъ погледъ.

Тѣ се спрѣха до мене, сѣкашъ не можехъ да ги видя и подслушамъ.

И двамата бѣха високи и тънки, малко бледи, и двамата имаха голѣми очи, които пламтѣха съдържано и равно.

Загледаха се предъ себе и дълго време мълчаха. Само морето неспирно дишаше въ пѣська и се обагряше съ розови отсѣкни отъ залѣза.

— Ето най-сетне пролѣтѣта, рече момъкътъ.

— Да, нашата пролѣтъ, отвърна тихо момата и въздѣхна трепетно.

Сетне се погледнаха и се усмигнаха едновременно.

— Колко тихо е морето, макаръ че шуми, промълви пакъ момъкътъ, — чувашъ ли тишината?

— Чувамъ я, сѣ тѣй тихо отвърна момата и притисна рѣка о сърце, сѣкашъ великата тишина бѣ тамъ.

Момъкътъ се огледа.

— Кайситѣ и прасковитѣ сж напѣпили, продума той, скоро ще цѣфнатъ.

— Ще цѣфнатъ, като ехо повтори момата и лека руменана се хлѣзна по бузитѣ ѝ, каточели въ тия думи имаше скрита милувка.

И отново двамата замълчаха. Като въ сънъ тѣ седнаха до мене. Най-сетне проговори момата:

— Тая ширина. . . , — и не завърши.

— Да, тая ширина. . . , повтори момъкътъ.

Тя кимна съ глава, сведе я и се унесе.

— Мила, повика момъкътъ.

— Да! трепна тя.

— Хубаво е!

Тя само въздѣхна дълбоко и му подаде скрито рѣка, като я хлѣзгаше ниско надъ скамейката. А той стисна прѣститѣ ѝ и не ги изпусна повече. Азъ почувствувахъ, че трѣба да си ида. Станахъ и отстжихъ, безъ тѣ да се огледатъ. Скрихъ се задъ дърветата и пакъ ги заследихъ.

Тѣ седѣха дълги мигове сѣ така хванати за рѣце и навремени си продумваха. Азъ не чувахъ какво си казватъ, но знаехъ, че то е просто и ясно, както е

Край Месемврия

фот. Г. Трайчевъ

просто и ясно всичко наоколо ми, макаръ че е изтъкано отъ хиляди багри и шумове.

Сетне се стѣмни. Морето почернѣ и стана таинствено и опoitелно. Младия сокъ на дървесата замира още по-силно. Нѣйде въ храститѣ запѣ славей. Чуруликътъ му се съедини съ шума на вълнитѣ, избистри го, издигна се и затрептѣ въ топлия въздухъ, като кристални, кржгли искри.

Двамата на скамейката се склониха единъ къмъ другъ и долепиха устни. После станаха отеднажъ и бързо си отидоха.

Безкрайна самотностъ се прострѣ надъ градината и морето. На хоризонта, въ мжтна и печална червенина, изгрѣваше луната. Светликътъ ѝ се хлѣзгаше по гребенитѣ на вълнитѣ и дирѣше да цѣлуне земята.

Димитъръ Шишмановъ.

БЖДНИ ВЕЧЕРЬ ПОДЪ МУСАЛА

Покрай другитѣ заслуги, туризмътъ осмисли и празничнитѣ дни. Безъ да сме прекалено набожни, нито пъкъ много мързеливи, ние, туриститѣ тачимъ празниците повече отъ всички вѣрующи и невѣрущи. Особено пъкъ сме доволни когато се наредатъ два-три. И често чуваме умилителнитѣ запитвания:

— А бе, нѣма ли скоро подъ редъ ей-тъй, поне два-три?

И тѣзи „два-три“ не сж нито милиони, нито шарани. А празнични дни за по-голѣмъ излетъ, за каквито копнѣе душицата на мнозина. А радостта, чиста дѣтска радостъ, тя е неописуема когато се навижатъ три-четири, безразлично, дали сж божествени, царски или просто неприсѣтствени. А забута

Мусала

ли се между тѣхъ и нѣкой чистъ делниченъ день, той е „сторниранъ“ като такъвъ и минава за празниченъ.

Такъвъ щасливъ случай за насъ бѣха коледнитѣ празници, които вече години подъ редъ използваме за по-голѣми зимни излети.

Тази година имаме на разположение точно петъ хубави зимни дни. Собствено за насъ и не сжществуватъ лоши дни и въ това отношение сме надминали и чергаритѣ съ тѣхната вѣчно повтаряна фраза:

— Дъждъ да има, градъ да има, само лошо време да не идва!

Избрахме Рила съ обектъ Мусала. Точно когато софийскитѣ ни другари уреждаха своето оригинално и отлично изпълнено бжднуване на хижа „Алеко“, ние тихомъ-мълкомъ се исплъзнахме отъ

мрежата на своитѣ мѣстни задължения и поехме съ трена за Костенецъ-бана.

Избрахме пътя Долна баня — Радуилъ като по-сигуренъ и по-приятенъ отъ експресното автомобилно съобщение София — Самоковъ.

Деньтъ бѣ чуденъ. И времето като и хората, тази година е твърде обѣркано но не само у насъ.

Весницитѣ съобщаватъ следнитѣ метеороложки парадоски за януарското време. „Въ Германия и Франция поройни дъждове, въ Чехословакико дърветата скоро ще се разлистятъ, въ Южна Русия пролѣтна температура, северния островъ Исландия 4 градуса топлина, а въ Италия 2 градуса студъ.“

Още отъ гарата се съблѣкохме на ризи, запретнахме рѣкави, прибрахме каскетитѣ си въ раницитѣ и поехме шосето, скучно и прашно презъ лѣтото, за Долна баня. Сега се върви леко и приятно. Така продължихме пътя си до Чамъ-Кория.

— Трѣбва да сж германци! — си шепнеха чичовцитѣ следъ насъ, само германцитѣ могатъ да ходатъ така по Коледа.

— Ела, казваме на единъ младъ човѣкъ, да ни поносишъ малко раницитѣ, че да видимъ нѣма ли да станешъ и ти германецъ като насъ.

— Право е! — отговори вежливо селенина. Вижда се, че ви сж тежички раницитѣ. Пъкъ и времето хубаво, не мяза на Коледа. Идете да видите нашитѣ балкани. Вижете ги само какви сж хубави! — и махна неловко съ ржка, за да ни посочи блѣстящата подъ слънчевитѣ лжчи снага на планината.

— А това сж напжтила, нали? запита селянина и не толкова, за да се информира за нашитѣ снаряжения и инвенций, колкото да покаже, че разбира

отъ нашия занаятъ.

— Да. — А вие служите ли си съ такива, когато ходите изъ планината?

— Не — отсече селянина. Ние трѣбва да ровимъ снѣга, за да правимъ партина на воловетѣ иначе тѣ немогатъ да изгазятъ.

Тукашнитѣ селяни сж планинци въ широката смисълъ на думата. Покрай земледелието и ковалѣка (ножарство) тѣ искарватъ прехраната си главно съ дърварство и дѣскарство. Между тѣхъ има и много енергични и смели ловци на мечки и диви кози. Затова и познаватъ много добре буйния характеръ на великата рилска пустиня и хранятъ едно смирено страхопочитание къмъ нея. По-рано при началния туризмъ, тѣ се отнасяха съ извесно недоверие къмъ градскитѣ планинари. Но когато последнитѣ пребродиха всички долини и се изкачиха по

фот. Пѣйо

всички чуки и когато, най-после тѣ успѣха да се качатъ на Мусала презъ най-тежката зима, мѣснитѣ селяни отстѣпиха отъ позициитѣ на своето неоснователно високомѣрие и започнаха да се отнасятъ къмъ туриститѣ съ сѣщото уважение, съ каквото се отнасятъ и къмъ планината.

*

Привечеръ стигнахме въ Чамъ-кория. Спрѣхме въ хотела „Соколецъ“, кждето и преспахме.

Най-голѣмия и най-шумния български курортъ презъ зимата приличаше на гробища, чиято тишина нарушаваха само проходящитѣ войници и кучетатата отъ охраната. Сега вече картината се е малко поизмѣнила.

Стопанитѣ на хотелитѣ и вилитѣ сж вече разбрали, че съ краткосрочния лѣтенъ курортъ много пари не могатъ да се печалатъ, затова залягатъ да превърнатъ Чамъ-кория още и въ *зименъ курортъ*. И въ това направление тѣ ще иматъ несъмнени успѣхи. Всички обективни условия за зименъ курортъ Чамъ-кория притежава и може да се каже съ право, че тя е по-пригодна за зименъ, отколкото за лѣтенъ курортъ. Липсватъ ѝ обаче сигурни и евтини превозни средства, каквито може да даде само една нормална желѣзница София — Самоковъ — Чамъ-кория или поне до Самоковъ.

Клиентела ще се намѣри. Всички, които дирятъ днесъ „Рая въ снѣговетѣ“ изъ книгитѣ и тартареновскитѣ „Зимни градини“, изъ кабаретата, ще се прехвърлятъ въ истинската зимна градина. Между тази клиентела на „естетически наслади“ безъ естетически усетъ, ще попаднатъ, както истинскитѣ ценители на зимния пейзажъ и здравия зименъ спортъ така и действително нуждаващитѣ се отъ целебната сила на планинския въздухъ. И ако нѣкога самоковската Чамъ-Кория се превърне въ български Сенъ-Морицъ и Шамони, известна заслуга за това ще иматъ и българскитѣ туристи, които първи напуснаха града и се приобшиха съ зимата, както направиха това порано съ лѣтото. А че за тѣхъ, по понятни причини, пакъ нѣма да има мѣсто въ вилитѣ и хотелитѣ на зимния курортъ, както и презъ лѣтото — това нѣма да ги смущава и да издребнява душитѣ имъ съ лоши чувства, защото истинския рай въ снѣговетѣ е тамъ горе, надъ мжлитѣ и облацитѣ; тамъ, кждето паритѣ и пиршествата нѣматъ никаква цѣна, кждето достигатъ само високия духъ, силната воля и чистия възторгъ.

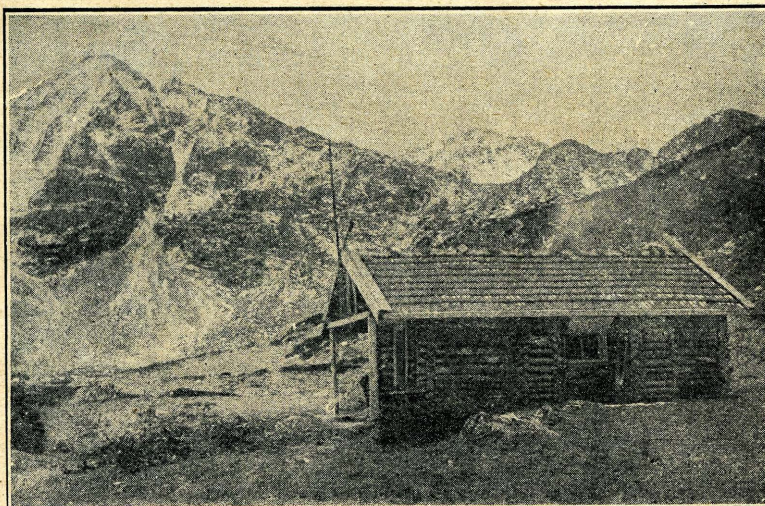
*

Изпърво тѣкмѣхме да устроимъ своя лагеръ въ *Бързановитѣ колиби*, надъ Сарж-гьолъ, кждето и другъ пѣтъ сме намирали сѣрдечно гостоприемство. По този начинъ тѣкмѣхме да си подсигуриимъ подстѣпъ за изкачването на Мусала презъ Маричнитѣ

езера, ако прекия пѣтъ по Бистрица и бистричкия циркусъ се укаже затворенъ отъ праговитѣ и надвестни прѣспи. Излезе, обаче, че поради малкия снѣгъ и слабитѣ бури, единъ опигъ за искачване на върха по прекия пѣтъ нѣма да ни коства голѣми усилия, нито нѣкакви особени рискове. Друго едно преимущество на бистричкия пѣтъ бѣ хижата, която щѣхме, да използваме като сигурна база.

Поехме бистричкия пѣтъ. Бѣше тихъ, мекъ и ясенъ день. Къмъ 8½ ч. имахме само единъ градусъ надъ нулата. Пакъ заприличахме на „германци“ и пакъ бѣхме изправени предъ сѣщитѣ метеороложки парадокси, толкова по-силни, колкото повече и по-подробни сравнения правехме изъ пѣтя.

На сѣщото мѣсто бѣхме преди две години два дена преди великденъ. Сега два дена преди коледа. Тогава на сѣщия предобѣденъ часъ термометъра показаше 13 гр. подъ нулата, сега само нула. Тогава

Хижата подъ Мусала

Рила бѣ залята отъ едно дълбоко снѣжно море, сега теренътъ е полу-черенъ. Тогава вървѣхме безъ пѣтъ върху самия клекъ и се гаврехме надъ отдѣлнитѣ негови вѣйки, които боязливо надничаха подъ дебелия снѣжна покривка, а сега вървимъ точно изъ пѣтчекката и се спѣваме отъ нейнитѣ голи каманаци. Тогава рилскитѣ висини бѣха сериозни, като тѣхнитѣ велики вѣчноснѣжни алпийски братя, а сега като че се чувствуватъ нѣкакъ си умислени, като арабски жребецъ подъ испокжсанъ чулъ. Тогава нашата десетъ-членна група вървѣше важно и съ дълбоко съзнание за сериозността и опасността на своето предприятие, а сега двамата намирахме, че сме напълно достатъчна, качествено и количествено, излетна група за единъ зименъ излетъ до Мусала.

Но... все пакъ трѣбва да бждемъ осторожни. На Рила сме всрѣдъ зима!

— Гледашъ пекнало слънце, тихо, весело, но изведнашъ като го свие, като захвучи, като зареве,

затреши, мале, мале, по-страшно отъ Одринъ и Каймак-чаланъ! — ни предупреждаваха планинцитъ въ радуилското кафене. И защото знаехме отъ личенъ опитъ, че страхътъ на тѣзи смѣли балканджии е основателенъ и оправдателенъ, не забравяхме респекта, който дължимъ къмъ нашата могща приятелка.

Къмъ единъ часа следъ обѣдъ бѣхме вече на хижата, радостно приветсвани отъ туристическото хопъ, хопъ!

Предъ насъ е една малка, спретната, кокетна и настояща планинска хижа. Построена е на площадката непосредствено до първото (отдолу) бистричко езеро, едно красиво планинско око на Джебели Рила,

Рупитъ — Рила (гравюра на дърво)

Василь Захариевъ

на височина 2400 метра надъ морското равнище. Тя бѣ направена миналата есенъ отъ нашия самоковски клонъ „Рила“, като помощна постройка до изграждането на проектираната голѣма хижа на сѣщото мѣсто. Клонътъ е похарчилъ около 30,000 лева, вънъ отъ безвъзмездния трудъ на трудовацитъ. Работата е извършена при радушното съдействие на юношитъ и ловцитъ, затова мусалската хижа се счита като общо дѣло и достояние на самоковскитъ туристи и ловци. Такива ще бждатъ и бждащитъ имъ предприятия.

Вжтре намерихме готови дърва за печката, насечени и грижливо наредени, а надъ тѣхъ бѣ поставена следната бележка:

„Другари туристи, дървата сж приготвени за васъ, но преди да заминете погрижете се и вие за идващитъ следъ васъ.“

А високата цена на тази мила грижа може да се опредѣли само зиме въ високитъ планински хижи.

Първата ни грижа бѣ да накладемъ огъня, да просечемъ дебелия ледъ на езерото за наливане

вода и да увеличимъ запаситъ отъ дърва. Безъ много канене и разтакане, присъщи на нашитъ голѣми излетни групи, разпредѣлихме ролитъ си безъ разискване и скоро всичко бѣ приготвено. Клекътъ прашеше въ малката ламаринена печка, която пухтѣше като локомотивъ изъ баиръ, чаятъ клокочеше, а ние си печехме гърбоветъ и въ тази поза се любувахме на красивитъ мусаленски зжбери. Хижата е построена точно на изтокъ и презъ южния ѝ прозорецъ се вижда цѣлия куполъ на Мусала и окръжаващата го свита — отъ лѣво „Алеко“, а отъ дѣсно — Малката Мусала и „Иречекъ“.

Привечеръ посрещнахме двама неочаквани гости — наши познати юноши отъ София, дошли да прекаратъ коледнитъ празници въ Чамъ Кория.

Небето запази своята кристална чистота и презъ нощта — чудна лунна нощъ въ приказна страна, която може само да се съзерцава, но не и да се описва.

Най-низката температура, която отбеляза нощта бѣ 4 градуса подъ нулата, — дребна работа за времето и мѣстото, но все пакъ достатъчна, за да ни сковава източника за вода, който трѣбваше да разбиваме при всѣко наливане.

Следъ полунощъ балкана запѣ своята жаловна и свирепа пѣсенъ. И колкото повече се засилваше високото бучение, толкова по-мили ни ставаха хижата и пригласящата на бурята упушлива печка. За

подържане на огъня бѣхме наредили двучасово дежурство и работата отиваше добре, ако не смѣтаме голѣмата несръчностъ въ печкопаленето на единъ отъ младитъ ни другари, която и въ сѣня си забелезахме чрезъ студениятъ трѣпки, които ни побиваха презъ неговото дежурство.

Споредъ плана ни, къмъ 7 ч. сутринята трѣбваше да поемемъ къмъ върха, но по това време ношната буря още не бѣ се успокоила, затова търгнахме къмъ 9 1/2 ч. А трѣбваше и да побързаме. Барометъра ни показваше, че времето отиваше къмъ разваляне и не ни излъга. На другия день дверитъ къмъ Рилския великанъ бѣха вече временно закрити.

Възкачването на върха бѣ съвсемъ леко, а въ сравнение съ първото ни зимно изкачване презъ 1923 г. бѣ проста разходка. Безъ никакви препятствия и съ усиленни крачки стигнахме до сипея надъ леденото езеро, около 2800 м. Движението по пжтеката къмъ завоя на сипея бѣ невъзможно, поради

заснѣжаването и голѣмия наклонъ безъ всѣкакви опори. Ударихме право на горе, но вече не ходехме, а „драскахме“, споредъ туристическата ни терминология. Драскането се затрудняваше още и вследствие подледяването на почти оголената отъ снѣга трева, но то не продължи много. Точно на това мѣсто единъ отъ другаритѣ си испусна една отъ чичовскитѣ ржавици, която пое право къмъ езерото и ни трасира пѣтя на едно евентуално и при това нежелателно отстъпление.

— Ей, кжде ще стигнемъ, ако се откъснемъ отукъ! — завикаха момчетата. И викаха не само нашега. Следъ нѣколко неловки четворни крачки, при които сждбата на ржавицата се меркаше предъ насъ, ние бѣхме вече на скалата, по която движението, или по-точно — лазенето бѣ по-трудно, но затова пѣкъ по-сигурно. Трѣбваше само да се внимава да не съборимъ нѣкой по-голѣмъ блокъ, за което търкалянето на по-дребнитѣ камъни ни постоянно предупреждаваше.

Ето ни вече на пѣтеката, кждето пресича каменистия хребедъ и се отправя по гърба на върха право къмъ пирамидата.

За по-малко отъ два часа бѣхме на самия връхъ. Единъ тъничъкъ вѣтрецъ лижеше и кждето лизне — упари, при всичко че бѣ само 3 гр. подъ нулата, когато пѣкъ на заветъ бѣ само нула.

И отъ върха картината бѣ една отъ рѣдкитѣ, защото и рѣдко тукъ се намира вѣдро небе.

Фигуритѣ на всички върхове изпѣкваха отчетливо, когато пѣкъ низинитѣ бѣха наводнени отъ сива мъгла, която даваше иллюзията за отдалеченитѣ геоложки епохи, когато рило-родопския масивъ е стърчалъ като голѣмъ планински островъ всрѣдъ необятното море.

Връщането бѣ още по-леко, да не кажа съвсемъ леко. Следъ първия завой се спуснахме право надолу, като забивахме пети и държехме тѣлото си назадъ, за да не полетимъ надолу съ главата — най-неприятното падане изъ стѣрминитѣ. Тукъ таме личеха следи отъ ски. Трима млади другари се ка-

чвали преди 2—3 дена на върха и мѣкнали скитѣ само и само, за да се фотографиратъ съ тѣхъ на Мусала и действително успѣли.

Следъ обѣдъ юношитѣ си заминаха, а ние двамата останахме да бжднуваме на хижата, въ очакване, че нѣкои софийски или самоковски другари ще додаты да сподѣлятъ съ насъ коледното празднуване подъ Мусала. И очакванията ни се сбжднаха. Къмъ четири часа дочухме нашето, винаги очаквано: хопъ, хопъ! Следъ малко се зададоха двама души, въ чието лице познахме нашитѣ отлични другари Францалийски и Захариевъ, трѣгнаха да бжднуватъ на хижата и пошудиратъ и на Коледа на любимитѣ имъ теми — зимни пейзажи въ планината. Завариха ни че варимъ въ две канчета фасулъ, които поставихме въ 1 часа на обѣдъ и увря въ единъ часа следъ полунощъ. Мжно ври фасула при 2400 м. и по едно време бѣхме се даже отчаяли, че нѣкога ще уври.

Вечерята си подредихме по всички правила на стариннитѣ обичаи, плюсь елхата и то клекава. Освенъ символичното Христово рождение, очаквахме още и пристигането на една група самоковски туристи, които стигнаха посрѣдъ нощъ и въ тѣхна честъ пакъ сложихме трапезата и между другото поднесохме и фасула, който врѣ цѣли дванадесетъ часа.

Къмъ три часа старейшината на бжднуването обяви, че е вече време за спане и понеже неговата воля се покриваше отъ желанията на всички ни, изпѣлнихме я безъ роптания. А вънъ бурята бѣснуваше. Барометърътъ, както споменахме по-горе, не ни излъга. Коледата посрешнахме съ тъмни мъгли, новъ снѣгъ и нови прѣспи.

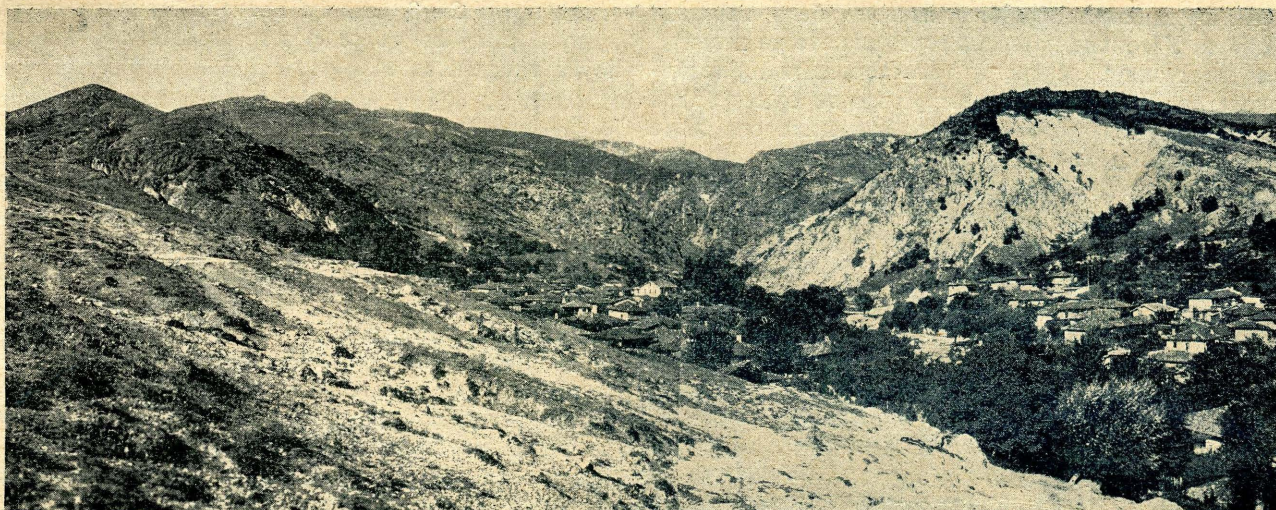
Следъ обѣдъ се сбoguвахме съ самоковскитѣ другари, които останаха на следния день и заедно съ двамата художници поехме пѣтя къмъ Чамъ Кория.

Неизброими благодарности къмъ самоковскитѣ ни другари.

П. Д.

Василь Захариевъ

Село Енина (Казанлъшко)

фот. Г. Трайчевъ

ТЪРНОВО И КАЗАНЛЪКЪ ПРЕЗЪ 1837 г.

Отъ Молтке

Що за чудесна страна е тази България! Всичко е зелено; стенитѣ на дълбокитѣ долини сж съставени отъ липи и диви круши, широки ливади обхващатъ потоцитѣ, роскошни ниви покриватъ равнинитѣ и даже широкитѣ пространства отъ необработена земя сж украсени съ богата трева. Много отдѣлно находящи се дървета придаватъ на страната особена прелестъ и хвърлятъ своята сѣнка върху свѣтлозелената повърхность. Низината на Дунава живо напомня за страната Десау; селата сж редки, но голѣми, защото още е рисковано да се живѣе въ усамотени домакинства.

Азъ не съмъ намѣрилъ никога по-романтично положение отъ онова на Търново. Помисли си една тѣсна планинска долина, въ която Янтра си е издълбала дълбоко канаристо корито между перпендикулярни стени отъ пѣсчници и тече като змия въ най-чудновати и най-каприциозни извивки. Едната стена на долината е всецѣло покрита съ лесъ, другата всецѣло съ града. Посрѣдъ долината се издига конусообразна планина, чийто перпендикулярни канаристи стени я правятъ естествена крепость; рѣката я заобикаля, и тя (планината) се съединява съ останалия градъ само чрезъ една естествена преграда отъ канари 200 крачки дълга и 40 висока, но която е достатъчно широка за пжтя и водопровода. Никога не съмъ видѣлъ една тѣй авантюристична формация отъ канари, та използвахъ случая да я изтрѣгна чрезъ снимка.

Нищо по-приятно отъ моето жилище тукъ; азъ обичамъ главно тѣзи неправилни здания, на които нуждата е означила плана. Въ срѣдата ти намирашъ малкъ дворъ, градина съ рози и овощни дървета; наоколо се редятъ: стѣбла съ всевъзможни зигзаги, коридори и просторни апартаменти, които сж все-

цѣло отворени срещу двора, тѣй че човѣкъ живѣе въ хубавия свободенъ Божи въздухъ. Краищата на коридора сж подигнати за естради, които сж постлани и носятъ само единъ миндеръ, високъ колкото ржката, широкъ, мекъ. Ширококорастилация се покривъ засѣнява карамфиловитѣ и шибойии гърнета които сж поставени въ кржгъвнѣ отъ галерията. Стаитѣ получаватъ своята свѣтлина отъ коридоритѣ, и тукъ царува тази сигурна приятна тъмнина, която остава очитѣ да се изцѣрятъ отъ излишната свѣтлина на това хубаво небе. Нѣма по тайнствено мѣсто, за да бездействува човѣкъ по-сигурно; 'отсреща се издига залесената стена на дола, подъ сѣнката на която пѣятъ славеитѣ, а снѣжнитѣ върхове на Стара-планина се издигатъ надъ дърветата.

Днесъ (21 май) преминахме Стара-планина. Азъ мисля, че седловината, презъ която минава пжтѣтъ, се издига на по-малко отъ 300 стѣпки подъ Габрово, дето ние пренощувахме. Проходитѣ презъ Тюрингенския лесъ ми се показватъ по-високи, само че пжтищата сж тѣй удобни, щото човѣкъ не забелѣзва това. Наистина върховетѣ на западъ се издигатъ значително и сж още покрити съ снѣгъ; отъ височината на острия гребенъ се получава широкъ изгледъ върху хълмистата страна отъ България и още по-хубавъ откъмъ румелийска страна съ очарователната казанлъшка долина. Като географска карта лежатъ тамъ нивитѣ, ливадатѣ и селата, бѣлитѣ пжтища и потоцитѣ, чието течение се познава по великолѣпнитѣ дървета; оттатѣкъ се издига по низка планинска верига, а цѣлото живо ми напомняше хубавата хиршбергска долина, гледана отъ Кинастъ.

Още отъ далечъ ние открихме една горичка отъ гигантски дървета и въ горичката града Казанлъкъ. Даже и минаретата не могатъ да се виждатъ

надъ листата и клоноветѣ, подъ които лежатъ по-гребени. Орѣхътъ е несъмнено едно отъ най-хубавитѣ дървета на свѣта; азъ намѣрихъ множество, които простираха своитѣ клонове хоризонтално на едно пространство отъ 100 крачки въ диаметръ; свѣжата зеленина на широкитѣ листа, мракътъ, сводообразния покривъ и хубавата растителностъ около стѣблото, най-подиръ шуртенето на поточетата и изворитѣ, които сж близо до самитѣ орѣхи, всичко това е чудесно хубаво, и при това тѣ сж голѣмитѣ палати, въ които обитаватъ диви гълъби и славеи. За водното богатство на тази страна ед-вамъ може човѣкъ да има представа. Азъ намѣрихъ единъ изворъ на пѣтя, който шуртѣше перпендикулярно и следъ туй течеше като малѣкъ потокъ. Както и въ Ломбардия, всички градини и ниви се напояватъ ежедневно отъ водния запасъ. Цѣлата страна е картина на най-го-лѣмо благосъстояние и най-богато плодородие, една действително обетована земя. Широкитѣ по-лета сж покрити съ високи колкото човѣкъ въл-нуващи се житни стѣбла, ливадитѣ — съ без-бройни овчи и биволски стада. При това небето е покрито съ гъсти облаци, които се трупатъ около снѣжнитѣ върхове на планинитѣ и на-появатъ отъ време на време полетата; въ про-межутѣка блещука палящото слънце, за да ги стопли пакъ; въздухътъ е изпълненъ съ благоу-хания, и тукъ това трѣбва да се приеме не образ-но, както обикновено въ описание на пѣтешест-вията, а съвършено буквално. Казанлъкъ е Каш-миръ на Европа, турския Гюлистанъ, страната на розитѣ; това растение се обработва не както у насъ въ гърнета и градини, а въ ниви и бразди както картофи. Нищо не е по-приятно да си помисли човѣкъ отъ едно такова розово поле. Ако нѣкой жи-вописецъ иска да изобрази такава, то биха го об-винили въ преувеличение; милиони, да, много милио-ни стolistни разстения сж разпрѣснати по свѣтло-зеления губервъ на розовитѣ полета, а при това се-га е може-би само четвъртата частъ на разтворенитѣ пѣпки.

Розата сега би ме отнесла къмъ славея, ако не

се боехъ да се изгубя въ областта на поетичното: „Единъ пѣтникъ трѣбва да се варди отъ ентузиазма ако го има, и особно, ако го нѣма.“ Азъ искамъ само това да забележа, че човѣкъ не само тукъ вижда и мирише розитѣ, но още и ги яде; варени розови ли-ста въ Турция сж много любимо сладко и се поднасятъ за вкусване съ чаша пресна вода предъ кафето, нѣщо което азъ мога да препорѣчамъ за подражение.

Кѣтъ отъ Търново (Радирунгъ)

Ст. Баджовъ

Тѣй че въ Казанлъкъ се добива розовото масло, на което поставятъ тѣй голѣма цена. Даже въ Цари-градъ е твърде мѣчно да си достави човѣкъ това масло чисто, нѣщо, което може да се разбере отъ обстоятелството, чо тамъ единъ драмъ струва 8, а тукъ на самото мѣсто 15 гроша. Азъ си взехъ едно шише съ себе, и тѣй като бѣхъ принуденъ да язда единъ денъ съ стѣклото въ джоба, то осемъ дена миришехъ като розово стѣбло.

Превелъ: К. Стояновъ.

ЕДНО ИЗКАЧВАНЕ НА ФУДЖИ

отъ Ф. Кристианъ

Жарко гореше слънцето въ Иокочама, когато потеглихъ за планината. Въпреки най-леко и въз-можно най-голѣма леностъ потѣта бликаше отъ всички пори.

Животътъ по японскитѣ желѣзнопѣтни станции бѣ за менъ винаги особено интересенъ. Тамъ всички шумятъ, разправятъ и се смѣятъ, единъ презъ другъ мѣже и жени се блъскаатъ, едни идатъ, други оти-ватъ, женитѣ всички още въ своитѣ стари носии,

докато въ тоалета на мѣжегѣ се наблюдаватъ най-разнообразнитѣ преходни форми отъ старо къмъ ново. Господинътъ въ кимоно съ европейско бомбе на главата винаги настройва весело, а често елегант-ността на модерното облекло е доизкусурена съ гумени ржавели и яка или съ нѣкоя селска връзка въ ярки краски.

Настаненъ въ добре провѣтриванъ вагонъ, съ потеглянето на влака азъ се унесохъ въ лека дремка.

Следъ часъ и половина ние сме въ Коцу, дето сменяваме влака съ конски трамвай, който ни отвежда за около единъ часъ въ Юмото. Бѣ ясенъ слънчевъ день и Фуджи сияеше въ пълень блясъкъ. Нито едно облаче не помрачваше изгледа.

Пжтуването въ трамвая презъ проточеното на дълъж село и понататъкъ презъ полето даваше възможность за наблюдаване на японския селски животъ. Всичко тамъ става много повече на открито, публично, отколкото у насъ. Нискитѣ къщи сж съсемъ открити. въ дюкянитѣ се вижда изложено на показъ всичкото съдържание; въ работилницата може да наблюдавате работата на занаятчията, а по къщитѣ обѣда на семейството и даже мжже и жени въ интимни тоалети. Кждето и да погледнете, всичко е друго, отколкото у насъ. Въ Одавара сменяваме коне и скоро следъ това навлизаме въ долината Хагакова, оградена отъ богато залесени планини. Съ своитѣ китни селца и полета тя лѣхаше нѣкакво безкрайно миролюбие.

Следъ богатъ обѣдъ полека-лека. за часъ и половина ние се изкачихме пеши до Мианошита. Това мѣсто е най-известното лѣтовище въ Япония: нѣма чужденецъ, дошълъ въ Япония, който да не го е посетилъ. Въ хотела е пълно съ гости, предали се всецѣло на *dolce far niente*. Моето намерение бѣ, на сутринята да потегля колкото се може порано. Всичко бѣ поржчано: носачъ, конь, европейска храна. Вечерята бѣ разкошна, звездитѣ блещукаха засмяни на ясното небе . . . Но сутринята гжста, непроницаема мъгла покриваше полето. Що да се прави сега? Да чакаме! Можеха ли азиатци да посъветватъ нѣщо друго? Това, че нѣкой може да бърза, тѣ мжчно могатъ да разбератъ. О, това азиатско спокойствие! Колко често се натѣква европейецътъ на него, и отначало си мисли въ своята суета, че тѣ трѣбва да остжпятъ и се опитва да ги накара да побързватъ. Но скоро, ако е уменъ, ще отстѣпи и ще чака.

И азъ почакахъ, докато следъ втората закуска мъглата поотгня и стана малко свѣтло, па потеглихъ на конь — едно жинотно, което по своята външность не вдъхваше голѣмо доверие, но скоро се оказа много удобно. Единъ водачъ и единъ носачъ за провизиитѣ и за топлитѣ дрехи, нужни за горе, образуваха моята гвардия. Мъглата скоро стана пакъ гжста и на превала Отометогне не се видѣ нищо отъ прочутия изгледъ на священната планина. Въпреки това азъ продължавахъ напредъ, малко униль, но съ надежда, че този бръзъ обратъ въ времето къмъ лошо може да бжде последванъ отъ сжщо така бръзъ обратъ къмъ хубаво; и наистина азъ се още имахъ щастие. Въ Готемба, отъ дето щеше да почне на следната сутринъ сжщинското изкачване, бѣ твърде оживено. Всички странноприемници бѣха пълни съ поклонници, които на тѣлпи на тѣлпи продължаваха да пристигатъ до късно презъ нощта.

Преди да говоря за тѣзи поклоннически шествия, трѣбва да кажа, че горе въ свѣтлитѣ висини на священната планина Зенганъ живее богинята Фуджи

или, както още я наричатъ, богинята, която разтваря пжпкитѣ на дърветата въ цвѣтове. Трѣбва човѣкъ да е видѣлъ, какъ японецътъ обича цвѣтята си, какъ цѣлото население излиза презъ априль, когато цвѣтятъ черешитѣ, или по късно когато разтварятъ своя блѣсъкъ лотосътъ, азалеитѣ и ириса презъ лѣтото, хризантемитѣ презъ есенята, какъ всички тѣзи времена се празнуватъ като народни празници въ сжщия смисълъ на думата за да разбере популярността на Зенганъ. Защото една известна история, едно напрежнение изисква изкачването на Фуджи всѣки случай.

Между гоститѣ въ Готемба владееше трѣскаво оживление. Съ голѣма мжжа ми се удаде да си намеря стая само за менъ. Въ нея разбира се липсва всичко, отъ което единъ европейецъ има нужда. Човѣкъ трѣбва да седи съ кръстосани крака на пода, който служи сжщевременно и за маса и ако случайно той дома си не се е числилъ въ шиваческия еснафъ едва ли би изтраялъ дълго време въ такова положение. Следъ вечерята, която слагаше съ хиляди поклонници едно мило черноокоо слугинче, порѣчахъ да ми приготвятъ леглото. Две подплатени съ вата одеала ви постилатъ на пода — никога отъ северъ къмъ югъ, защото това положение въ Япония заематъ само мъртвитѣ — и съ едно трето се покривашъ. Всичко това би било много хубаво и приятно, ако само нѣмаше едно известно „ако“. Разкошна страна е тая Япония, ама тѣзи — бълхи!

Освенъ това и моитѣ сжседи по стая се грижеха до късно презъ нощта да не липсва разнообразие. Една компания отъ 10—15 души си прекарваше хубаво времето, и колкото повече течность се лѣеше, толкова настроението се повишаваше. Отъ време на време бурни одобрения възнаграждаваха разказвача за вероятно хубавитѣ му шеги. Всичко това бѣ много хубаво, ама не когато човѣкъ въ седната стая, отделена съ тънки книжни стени, иска да спи. Късно, много късно, всѣки случай следъ полунощъ, най сетне утихна. Къмъ 5 часа носачътъ поднесе чай и скоро следъ това потеглихме.

Sayonara, sayonara! се носеше следъ менъ: хазайнътъ, хазайката, служанкитѣ и носачитѣ поздравляватъ безброй пжти, кланяйки се до земята. Лека прозрачна мъгла сега заливаше полето, скоро пжтьтъ ни повѣде презъ потоци отъ лава, които свидетелствуваха за голѣми по-раншни изригвания на Фуджи. Отъ двестѣ години насамъ вукантъ е спокоенъ и ужаситѣ на неговитѣ опустошения сж забравени. Бавно пълзи растителността пакъ нагоре по исполинския конусъ. Но-тъкмо къмъ страната на Готемба някога сж се изливали особено огромни маси лава, които сж унищожили гората и всякакъвъ животъ далечъ ниско въ полето. Малко странно е да яздите срѣдъ тези нови, млади дръвчета и храсти, които сочатъ ясно безкрайната мощъ на природата, която създава новъ животъ върху развалинитѣ и бавно, въ дълги, дълги периоди отъ време покрива съ свежа зеленина черната, смъртоносна лава.

Само едно малко разстояние до Табаро може

да се ези. Тамъ вързаха върху грубитъ ми спортни но неподковани обуца сламени сандали, каквито носятъ туземнитъ жители. Прочутата Фуджи-гега, на горния край на която е пирографирано името на планината, и високи гамаши допълняха снаряжението. Планината е раздѣлена на нѣколко станции, по които сж настанени малки хижи. Въ тѣхъ може да получите винаги гореща вода за чай и оризъ. Потеглихме полека, но съ постоянство нагоре. На станция № 5, на около 2,650 м. височина, направихме обѣдна почивка. Грохналъ, невѣроятнo мръсенъ старикъ пазѣше огъня. Ядохме отъ нашитъ провизии. Горещъ чай на малки глѣтки, както го пиятъ тукашнитъ, утоли добре жаждата ни. Пребиванието въ хижата, дето по липса на столове, за да си почине човѣкъ, трѣбва да се просне цѣлъ на земята, бѣ поради горещината и ужасно многото мухи цѣла мжка.

Следъ тая почивка почна втората, много по-мжчна частъ отъ изкачването. По ситно зърнестата лава се вървѣше до тукъ много приятно, но нагоре положението съвсемъ се промѣняше. Стърмнината значително се увеличава и вмѣсто ситнозърнестата лава почватъ други, халтави буци, по които кракътъ върви съвсемъ несигурно. И азъ много се зарадвахъ, кога приближихме станция № 8 на около 3300 м. височина, дѣто ни чакаше половинъ часъ почивка и горещъ чай въ изобилие за пресъхналото гърло. По пѣтя срѣщяхме поклоници, които вече слизаха. Моя водачъ ги поздравляваше винаги съ особено провикване. Цѣло щастие бѣ че небето отъ време на време се позаоблачаваше и ни пазѣше отъ палящитъ лжчи на слънцето. И върха на Фуджи се обвиваше сегисъ-тогисъ въ облаци. Полека полека ние се приближавахме къмъ него. Най-трудната частъ бѣ отъ станция 8 нагоре. Ставаше се по стрѣмно, се по-уморително бѣ напредването по буцитъ лава, които се подхлѣзваха подъ краката ти. Най-сетне трѣбваше да изкачимъ двѣ високи стѣлби и надвечеръ стигнахме върха съ станция № 10. Веднага промѣнихъ дрехитъ, защото следъ залезъ слънце става порядъчно студено на тая височина.

Въ станция 10 има нѣколко хижи, които презъ августъ сж винаги препълнени. Върхътъ се състои отъ цѣлъ редъ по-малки и по-голѣми куполки, които ограждатъ стрѣмния кратеръ. Въ него можете да слезете спокойно до долу, срецайки тукъ-тамъ торещи поточета или гъсти облачета пара — духове отъ подземieto! Като сардели се бѣхме натѣпкали въ ниската хижа, въ срѣдата на която гореше свободенъ огънь. На разсъмване вѣеше единъ вѣтъръ, че човѣкъ би помислилъ, ще оживѣе всичко въ дълбочината. За щастие стихитъ скоро се усмириха и ние

излѣзохме навънъ въ облачнитъ вълни. Поклоницитъ се отправятъ къмъ Кен-га-мине, най-високата точка на планината и наблюдаватъ отъ тамъ изгрѣва на слънцето. И когато червеното кълбо бавно изплува надъ хоризонта и предъ неговитъ лжчи се топятъ и разнасятъ мжлитъ и облацитъ, срѣдъ поклоницитъ се понася шепотъ на удивление и въоду-

Фуджи

шевление и смирено отправятъ тѣ кратка молитва къмъ богинята. И кой човѣкъ, безразлично отъ коя вѣра е и кой езикъ говори, би могълъ да остане равнодушенъ предъ прелеститъ на такава една природна драма?

Въ една нощъ е израстналъ Фуджи отъ равнината, споредъ японското предание, а въ сжщото време се е вдълбило езерото Бива. Въ сияещъ слънчевъ блясъкъ стоимъ ние високо надъ мжгливото море, което се вълнува насамъ-нататъкъ надъ насъ и открива отъ време на време нѣкоя частъ отъ из-

гледа. Предъ очитъ ни се редятъ китни картини въ непосредствена близостъ, ту около езерото Хакона, ту по продължението на мощния потокъ на Фуджи-ява или край морето на югъ. Но водачътъ подканя за тръгване. Времето е съвсемъ несигорно. Връзватъ пакъ сламенитъ сандали връзъ обувката ми и азъ слизамъ предпазливо до станция 8. Подъ краката всичко се улѣга и движи и затруднява ходенето. Отъ станция № 7 слизането върви вече по-бърже, почти отвесно надолу, по малко по-дребнозърнеста лава, въ която често затъвахъ до колѣне. Японцитъ просто хвърчатъ надолу. Това много характерно тѣхно слизание съставлява сжществена частъ отъ поклонението на Фуджи. Азъ само въ тоя случай — какво чудо! — не бързамъ толкова, колкото азиатцитъ, но неволно и азъ преминавамъ къмъ твърде бързъ темпъ. Нѣкаква опасностъ да се убие човѣкъ нѣма, най-много може нѣкой, който се престарава, да се по претърколи нѣколко пѣти, ама ще си излезе невредимъ отъ това.

Въ Таробо ме чакаше моя конь, и азъ съ удоволствие го възседнахъ, защото напрежението презъ последнитъ дни не бѣха минали безъ да оставятъ следи по кратката ми. Въ Готемба стигнахме около петъ часа следъ тръгването ни отъ върха. Тамъ почна, за голямо мое съжаление хубавъ дребенъ дъждъ тѣй нежно и сигурно, че му личеше, че не ще скоро да престане. Съ болка на сърцето трѣбваше да се реша да прехвърля пакъ въ лошо време прохода. Отометого. Много ми се искаше да видя изгледа отъ горе, за чието великолепие непрестано слушахъ да разказватъ, но дъждътъ не позволи. Отличенъ се указа въ тоя дъждъ единъ японски тоалетъ за дъждъ състоящъ се отъ едно сламено палто, каквито носятъ селянитъ при дъждъ, и една огромна сламена шапка. Цѣлата работа струваше само нѣколко гроша. Кждето се покажехъ въ тоя си тоалетъ, възбуждахъ голяма веселостъ, особено въ хотела въ Миано-шита.

Отъ немски: Пѣйю.

* * *

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Среща на клоноветъ отъ Ю. 3. България въ Кюстендилъ на 18 и 19. I. 1925 год. Срещата се откри въ 4. ч. сл. пл. въ четирицифренъ салонъ отъ председателя на Ц. Н-во на Б. Т. Д. Г-нъ Ил. Антоновъ въ присъствието на представители на клоноветъ отъ: София — 58 души, Дупница — 2, Радомиръ — 3. Самоковъ — 1, Студена — 1, членове на Кюстендилския клонъ и голѣмъ брой граждани.

Следъ като се поблагодари на другаритъ отъ Кюстендилъ за радушия приемъ даде се думата на председателя на Кюстендилския клонъ, Г-нъ Йор. Захариевъ, който прочете рефератъ „Западнитъ граници на Българското племе“.

Следъ реферата г. Антоновъ като направи единъ краткъ прегледъ на дружеството изтъкна, че въ много отношения клоноветъ не изпълняватъ своитъ задължения споредъ устава. Слабата връзка, която сжествува между Ц. Н-во и клоноветъ не даватъ възможностъ на първото да следи отблизу живота имъ и да ги направлява. Факта, че клоноветъ развиватъ добра дейностъ и не се сжобцава нищо за това говори, че не се съзнава нуждата да се уведомява Ц. Н-во за всѣка една полезна проява. Моли клоноветъ да си взематъ бележка отъ това и влезатъ въ по-тѣсна връзка съ Ц. Н-во.

Сжщия отбелеза за измѣненята въ устава и тѣзи които трѣбва да станатъ въ *клоновитъ устава*.

По отношение сборника изложи, че за неговото отпечатване сж вложени всички свободни средства на Ц. Н-во и фонда Б. Т., заради това трѣбва да се направи всичко възможно за плащането му.

Сжщо така списанието трѣбва да се получава отъ всички членове. Поясни, че отстъпки може да се допустнатъ само за действително беднитъ.

Относително задълженията на клоноветъ помоли присѣдствующитъ клонове да си взематъ бележека и уредятъ по-скоро смѣткитъ си. Благодарение на такова несвоевременно издѣлжаване Ц. Н-во не е посмѣло да изпълни съборнитъ решения за лотарията и календаря.

Все по сжщитъ причини не е могло да се уреди и въпроса за организатора. Моли клоноветъ да се занимаютъ съ въпроса, за да може на предстоящия съборъ да се вземе едно окончателно решение. Ако осжществяването на организаторството не е възможно, то тогава да се натоварватъ по силнитъ клонове да проверяватъ ближнитъ слаби клонове.

Другъ единъ въпросъ, който днесъ е важенъ за Б. Т. Д. е основаването и сжществуването на редица туристически Д-ва, които стоятъ вънъ отъ дружеството. Следъ излушване горното срещата подчерта още веднѣжъ нуждата отъ по-тѣсна връзка между Ц. Н-во и клоноветъ, нуждата отъ изпълнение устава и издѣлжаването предъ Ц. каса. По отношение организатора се препорѣча на клоновитъ представители да занимаютъ настоятелствата си, за да може на идния съборъ да се яватъ съ оформени мнения по въпроса. Относително туристическия Д-ва стоящи вънъ отъ Б. Т. Д. изказа се мнение, че нѣма причини за самостоятелното имъ сжществуване.

Направи се съобщение за основаване на туристическата кооперация, като се изложиха цѣлитъ средствата ѝ, и се апелира за записване на по-вече дѣлове.

Хасковския клонъ Аида е далъ вечеринка на 3 януарий, на която е присѣдствувалъ и председателя на Ц. Н. Антоновъ. На следния день е било устроено организационно събрание въ дружествения клубъ, на което председателя на Ц. Н. е говорилъ върху бждащитъ постижения, къмъ които трѣбва да се стреми клонъ, за нуждата отъ добра организация и другарство между членоветъ и за редъ други въпроси.

Вечеринката е била много добре посетена и е дала чистъ приходъ 5500 лв. На 1 февруарий съвмѣстно съ юношитъ туристи е дадена дневна кино забава.

По молбата на клонъ общинския съветъ е отпусналъ за изграждане туристически домъ едно мѣсто около 14 декара, на височината южно отъ града. Клонъ възнамерява още тази пролѣтъ да пристѣпи къмъ залесяването на отпуснатото мѣсто, както и съ построяката на проектирания домъ. Още сжщия день само между членоветъ сж записани 15 хиляди лева.

Целото гражданство гледа твърде симпатично на всички начинания на нашитъ другари туристи и щедро ги подкрепя.

Врачанския клонъ Веслецъ е устроилъ на 24 януарий своята традиционна другарска среща. Отъ страна на Ц. Н. е присѣдствувалъ секретаря на дружеството, които е използувалъ случая за размѣна на мисли върху дейността на клонъ и евентуално свикване на една среща на клоноветъ отъ северозападна България.

Търновския клонъ Трапезица въ събранието си отъ 4 януарий е избралъ следното настоятелство: Председателъ Ц. Ст. Гиргановъ, подпредседателъ Борисъ Б. Даваджиевъ, секретаръ Ангелъ Д. Михайловъ, касиеръ Ст. Н. Бояджиевъ, дом. библиотекаръ Ив. М. Заяковъ, съветници Георги С. Козаровъ, Л. Филиповъ, Йор. Константиновъ, Хр. П. Сауловъ, Никола Ефремовъ, Сава Бакърджиевъ.

Печатни грѣшки. Въ кн. 2, стр. 21, колона I, редъ 3 отдолу, вмѣсто „чада“, да се чете „чеда“, а въ редъ 25-26 отдолу, вмѣсто „добра“, да се чете „бодра“. На стр. 23 вмѣсто Владиканъ, да се чете Владикинъ.

Редакторъ: Ив. Велковъ